

การไกล่เกลี่ยก่อนฟ้อง ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๒๐ ตรี

นายพงษ์วัฒน์ บุญพิทักษ์
สำนักกฎหมาย สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร

บทนำ

พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ฉบับที่ ๓๒) ให้เพิ่มความของมาตรา ๒๐ ตรี ของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง โดยมีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ ๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๓ อันเป็นเรื่องที่ว่าด้วยการดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทก่อนฟ้องคดี ซึ่งเดิมการไกล่เกลี่ยตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งที่ผ่านมา เป็นระบบไกล่เกลี่ยที่เมื่อมีการฟ้องคดีแล้วจนถึงก่อนจะมีคำพิพากษาถึงที่สุดในคดีนั้น ๆ โดยเป็นกระบวนการพิจารณาทางเลือกที่ระงับข้อพิพาทด้วยการไกล่เกลี่ย ประนีประนอมยอมความกัน เป็นการส่งเสริมการหาทางออกให้คู่ความทั้ง ๒ ฝ่ายได้บรรลุข้อตกลงร่วมกันจากความสมัครใจของคู่ความทุกฝ่ายในลักษณะการยุติข้อพิพาทด้วยความสมานฉันท์ต่อกัน ซึ่งขั้นตอนการไกล่เกลี่ยที่ผ่านมาจะมี ๒ ลักษณะ คือ ๑. การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทก่อนถึงวันนัดพิจารณา โดยหลังจากมีการฟ้องคดี โจทก์อาจแสดงความประสงค์ต่อศาลเพื่อขอให้นำคดีเข้าสู่ระบบไกล่เกลี่ย หรือเมื่อจำเลยได้รับสำเนาคำฟ้องอาจแจ้งความประสงค์เพื่อขอไกล่เกลี่ย ๒. การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทระหว่างการพิจารณาคดีของศาล คู่ความสามารถขอให้ศาลใช้ระบบไกล่เกลี่ยเวลาใด ๆ ก็ได้ระหว่างการพิจารณาคดี ขณะที่หากคู่ความ ๒ ฝ่ายไกล่เกลี่ยตกลงกันได้ก็จะนำมาสู่การถอนฟ้อง ถอนคำร้องทุกข์ หรือศาลมีคำพิพากษาไปตามสัญญาประนีประนอมยอมความตามที่คู่ความตกลง

ที่ผ่านมาการนำระบบไกล่เกลี่ยข้อพิพาทกระบวนการยุติธรรมทางเลือกมาใช้ ควบคู่กับการพิจารณาพิพากษาคดีระบบปกติ ถือว่าได้ผลเป็นที่ยอมรับของคู่ความและมีความสำเร็จในการยุติคดีให้เสร็จได้โดยเร็ว ตั้งแต่เดือนตุลาคม ๒๕๖๒ – พฤษภาคม ๒๕๖๓ ตามรายงานสถิติการไกล่เกลี่ยคดีของศาลยุติธรรม ซึ่งเป็นการไกล่เกลี่ยหลังฟ้องคดี แยกเป็น คดีแพ่ง ๓๘,๖๖๙ คดี คดีผู้บริโภค ๑๔๗,๘๖๗ คดี คดีอาญา ๘,๔๐๒ คดี การไกล่เกลี่ยก่อนฟ้อง คดีแพ่ง ๓๔๕ คดี คดีผู้บริโภค ๑,๐๖๒ คดี คดีอาญา ๑๗ คดี และการไกล่เกลี่ยออนไลน์ คดีแพ่ง ๕๑๕ คดี คดีผู้บริโภค ๑,๗๙๓ คดี คดีอาญา ๙๐ คดี (ที่มา : สำนักส่งเสริมงานตุลาการ สำนักงานศาลยุติธรรม) จากสถิติดังกล่าว แสดงให้เห็นว่า เมื่อเทียบเคียงคดีที่เข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยแล้ว พบว่าการไกล่เกลี่ยหลังฟ้องคดี ยังมีจำนวนคดีที่มากกว่าหลายเท่าด้วยกัน ดังนี้ เมื่อมาตรา ๒๐ ตรี มีผลใช้บังคับแล้ว กระบวนการไกล่

เกลี้ยก่อนฟ้องคดีตามมาตรา ๑๓๘ นี้จะมีปริมาณที่เพิ่มมากขึ้น อันส่งผลดีทั้งในด้านการลดปริมาณคดีขึ้นสู่ศาลและเป็นการประหยัดงบประมาณและค่าใช้จ่ายต่าง ๆ หากต้องนำคดีขึ้นสู่ศาล และยังทำให้บุคคลที่อาจจะเป็นคู่ความในข้อพิพาทที่เกิดขึ้น สามารถยื่นคำร้องต่อศาลที่มีเขตอำนาจได้เพื่อให้แต่งตั้งผู้ประนีประนอมทำหน้าที่ไกล่เกลี่ย และหากไกล่เกลี่ยสำเร็จก็สามารถจัดทำข้อตกลงหรือสัญญาประนีประนอมยอมความ รวมทั้งสามารถยื่นคำร้องขอต่อศาลขอให้พิพากษาตามยอมได้ (คำพิพากษาตามยอม คือ คำพิพากษาของศาลตามที่คู่ความตกลงประนีประนอมยอมความกันตามมาตรา ๑๓๘ แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง) ระบบไกล่เกลี่ยก่อนฟ้องคดีที่เกิดขึ้นใหม่นี้ สามารถยุติข้อพิพาทได้โดยคู่กรณีไม่ต้องนำคดีมาฟ้องกัน ทำให้ประหยัดเวลา ที่สำคัญคู่กรณีก็ได้รับผลในการปฏิบัติในทันที

กระบวนการระงับข้อพิพาททางเลือก (Alternative dispute resolution -ADR) ที่ได้รับความนิยมอย่างกว้างขวางเป็นอย่างมากในทุกประเทศ คือ กระบวนการเจรจาไกล่เกลี่ยประนีประนอมระงับข้อพิพาท โดยกระบวนการไกล่เกลี่ยเพื่อระงับข้อพิพาทนี้สามารถนำมาใช้ได้ทั้งในชั้นก่อนฟ้องคดีและในชั้นหลังฟ้องคดีต่อศาลแล้วก็ตาม

การไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาททางแพ่งก่อนฟ้องคดีโดยฝ่ายบริหาร ในปัจจุบันมีหน่วยงานของรัฐที่มีอำนาจหน้าที่ในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทโดยมีกฎหมายกำหนดไว้โดยเฉพาะ อาทิ อำเภอบางตามพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. ๒๕๓๔ มาตรา ๖๑/๑ (๔) ได้กำหนดให้อำเภอมิอำนาจไกล่เกลี่ยหรือจัดให้มีการไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทเพื่อให้เกิดความสงบเรียบร้อยในสังคมตามมาตรา ๖๑/๒ และมาตรา ๖๑/๓

การไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่ง ตามมาตรา ๖๑/๒ ได้บัญญัติให้ในอำเภอหนึ่ง ให้มีคณะบุคคลผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยและประนีประนอมข้อพิพาทของประชาชนที่คู่กรณีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมีภูมิลำเนาอยู่ในเขตอำเภอ ในเรื่องข้อพิพาททางแพ่งเกี่ยวกับที่ดิน มรดก และข้อพิพาททางแพ่งอื่นที่มี ทุนทรัพย์ไม่เกินสองแสนบาท หรือมากกว่านั้นตามที่กำหนดในพระราชกฤษฎีกา ซึ่งการดำเนินการดังกล่าวเป็นไปตาม กฎกระทรวงว่าด้วยการไกล่เกลี่ยและประนีประนอมข้อพิพาททางแพ่ง พ.ศ. ๒๕๕๓ เห็นได้ว่า ตามความในบทบัญญัติดังกล่าวได้กำหนดข้อพิพาทที่สามารถดำเนินการไกล่เกลี่ยได้ คือ ข้อพิพาททางแพ่งที่เกี่ยวกับที่ดิน มรดก และถ้าหากเป็นข้อพิพาททางแพ่งอื่นก็จำกัดจำนวนทุนทรัพย์ไม่เกิน ๒๐๐,๐๐๐ บาท ทั้งนี้หากข้อพิพาทมีจำนวนทุนทรัพย์ที่สูงกว่าที่กำหนดไว้ ย่อมไม่สามารถดำเนินการไกล่เกลี่ยได้

การไกล่เกลี่ยทางอาญา ตามมาตรา ๖๑/๒ ได้บัญญัติให้บรรดาความผิดที่มีโทษทางอาญาที่เกิดขึ้นในเขตอำเภอใดหากเป็นความผิดอันยอมความได้ และมีใช่เป็นความผิดเกี่ยวกับเพศ ถ้าผู้เสียหายและผู้ถูกกล่าวหายินยอมหรือแสดงความจำนง ให้นายอำเภอของอำเภอนั้นหรือปลัดอำเภอที่นายอำเภอดังกล่าวมอบหมายเป็นผู้ไกล่เกลี่ยตามควรแก่กรณี และเมื่อผู้เสียหายและผู้ถูกกล่าวหายินยอมเป็นหนังสือตามที่ไกล่เกลี่ย และปฏิบัติตามคำไกล่เกลี่ยดังกล่าวแล้ว ให้คดีอาญาเป็นอันเลิกกันตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

การไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ตามพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ.๒๕๖๒ กระทรวงยุติธรรมโดยกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ ได้สร้างการมีส่วนร่วมกับเครือข่ายอาสาสมัครภาคประชาชน และบูรณาการความร่วมมือกับหน่วยงานต่าง ๆ ในการส่งเสริมพัฒนาและขับเคลื่อนการระงับข้อพิพาททางเลือกด้วยการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท เพื่อให้ประชาชนมีทางเลือกในการเข้าถึงความยุติธรรมอย่างสะดวก รวดเร็ว เป็นธรรม ซึ่งเป็นกฎหมายกลาง เพื่อให้หน่วยงานของรัฐ (ราชการส่วนกลาง ราชการส่วนภูมิภาค สำนักงานศาลยุติธรรม สำนักงานอัยการสูงสุด หรือหน่วยงานอื่นของรัฐตามที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมกำหนดในกฎกระทรวง) พนักงานสอบสวน และศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน ใช้ในการจัดกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทอย่างมีระบบและเป็นมาตรฐานเดียวกัน มีสาระสำคัญเกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่ง ได้แก่ ข้อพิพาทที่เกี่ยวกับที่ดินที่มีใช้ข้อพิพาทเกี่ยวกับกรรมสิทธิ์ ข้อพิพาทระหว่างทายาทเกี่ยวกับทรัพย์สินมรดก และข้อพิพาทอื่นที่มีทุนทรัพย์ไม่เกินห้าล้านบาท ถ้าเป็นข้อพิพาทเกี่ยวกับสิทธิแห่งสภาพบุคคล สิทธิในครอบครัว หรือกรรมสิทธิ์ในอสังหาริมทรัพย์ ไม่สามารถกระทำได้ ประเภทข้อพิพาททางอาญา ได้แก่ ความผิดอาญาอันยอมความได้ ความผิดลหุโทษที่ยอมความได้เป็นความผิดต่อส่วนตัวไม่กระทบต่อส่วนรวม ตามมาตรา ๓๙๐ - ๓๙๕ และมาตรา ๓๙๗ และความผิดที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงไม่เกิน ๓ ปี ปรากฏตามท้ายพระราชบัญญัติ ให้สามารถยุติหรือระงับได้ด้วยการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทอันเกิดจากความสมัครใจของคู่กรณีทั้งสองฝ่าย ถือเป็นกฎหมายที่จะช่วยให้หน่วยงานของรัฐ และภาคประชาชนสามารถอำนวยความสะดวกยุติธรรมให้ประชาชนได้โดยสะดวก รวดเร็ว และไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายค่าทนาย ค่าธรรมเนียมศาล เป็นการดำเนินการให้คู่กรณีมีโอกาสเจรจาตกลงกันใน การระงับข้อพิพาทโดยสันติวิธีและปราศจากการวินิจฉัยข้อพิพาท และให้ข้อตกลงอันเกิดจากความตกลงยินยอมของคู่กรณี มีสภาพบังคับตามกฎหมาย ประชาชนทุกคนชั้นสามารถเข้าถึงความยุติธรรมได้อย่างแท้จริง ทำให้ปริมาณคดีที่เข้าสู่ศาลลดน้อยลง ลดปัญหาความขัดแย้ง และเกิดความสมานฉันท์ในการยุติข้อพิพาท

ข้อสังเกต ความซ้ำซ้อนระหว่างประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๒๐ ตรี กับพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ.๒๕๖๒

แม้ก่อนจะมีการตราประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๒๐ ตรี ขึ้นมา จะได้มีพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ.๒๕๖๒ ซึ่งมีการบังคับใช้แล้วก็ตาม แต่สาระสำคัญของกฎหมายทั้งสองฉบับดังกล่าวมิได้มีความซ้ำซ้อนกันหรือขัดแย้งกันแต่อย่างใด เนื่องจากมาตรา ๔ แห่งพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ.๒๕๖๒ ได้กำหนดว่า พระราชบัญญัตินี้ไม่กระทบต่อการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของหน่วยงานของรัฐที่ดำเนินการตามหน้าที่และอำนาจของตน ซึ่งปัจจุบันศาลยุติธรรมได้มีกระบวนการไกล่เกลี่ยอยู่แล้ว เมื่อมีการเพิ่มกระบวนการไกล่เกลี่ยก่อนฟ้องเข้ามา ยังแต่จะช่วยให้การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของคู่กรณีมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ลดภาระคดีเข้าสู่ศาล ทั้งยังเป็นการประหยัดค่าใช้จ่าย ทั้งภาครัฐและของคู่กรณี นอกจากนี้ บทบัญญัติของมาตรา ๒๐ แห่งพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ.๒๕๖๒ ได้กำหนดยกเว้นไว้ว่า ห้ามมิให้ใช้มาตรการการไกล่เกลี่ยดังกล่าวกับข้อพิพาทบางประเภท คือ ข้อพิพาทเกี่ยวกับสิทธิแห่งสภาพบุคคล สิทธิในครอบครัว หรือกรรมสิทธิ์ในอสังหาริมทรัพย์ หรือข้อพิพาทอื่นที่มีจำนวนทุนทรัพย์ไม่เกินห้าล้านบาท เนื่องจากข้อพิพาทเหล่านี้มีความละเอียดซับซ้อนและมีผลกระทบต่อสถานะของบุคคลและ

ครอบครัวซึ่งเป็นเรื่องที่สำคัญ จึงจำเป็นที่จะต้องเสนอข้อพิพาทดังกล่าวให้ศาลเป็นผู้พิจารณาพิพากษาเท่านั้น แต่มาตรการการไกล่เกลี่ยก่อนฟ้องสามารถดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งได้ทุกประเภท โดยเฉพาะคดีพิพาทเกี่ยวกับสิทธิแห่งสภาพบุคคล สิทธิในครอบครัว ซึ่งเป็นข้อพิพาทที่หากมีการฟ้องร้องกันอาจมีผลทำให้ความสัมพันธ์ในครอบครัวถดถอยลงด้วย คดีพิพาทเกี่ยวกับสิทธิในครอบครัวจึงจำเป็นที่จะต้องใช้การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทก่อนฟ้องคดี เพื่อให้คู่ความได้มีโอกาสเจรจาและตกลงระงับข้อพิพาทด้วยการประนีประนอมยอมความกัน ซึ่งจะเกิดผลดีต่อคู่ความมากกว่าหรือข้อพิพาทอื่นที่ไม่จำกัดจำนวนทุนทรัพย์ จึงเห็นได้ว่า มาตรการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของกฎหมายทั้งสองฉบับนี้เป็นมาตรการที่กำหนดทางเลือกที่กำหนดขึ้นให้ประชาชนใช้สำหรับระงับข้อพิพาทที่เกิดขึ้นและมีได้เป็นมาตรการที่ซ้ำซ้อนหรือขัดแย้งกันแต่อย่างใด

ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการไกล่เกลี่ย

เมื่อเกิดข้อพิพาทระหว่างกัน คู่พิพาทต่างต้องการได้รับความยุติธรรม การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเป็นกระบวนการที่เปิดโอกาสให้คู่พิพาทได้พูดคุยกัน เพื่อหาแนวทางระงับข้อพิพาทที่ทุกฝ่ายพึงพอใจ โดยมีคนกลางทำหน้าที่ช่วยเหลือ และอำนวยความสะดวกให้คู่พิพาทได้มีโอกาสพูดคุยเสนอทางออกร่วมกัน นำไปสู่การแก้ไขข้อพิพาทด้วยความพึงพอใจของคู่พิพาท การไกล่เกลี่ย เป็นวิธีการระงับข้อพิพาทรูปแบบหนึ่ง ซึ่งถือเป็นการระงับข้อพิพาททางเลือก (Alternative Dispute Resolution - ADR) คือ ทางเลือกอื่นนอกจากให้ศาลชี้ขาดตัดสิน และการไกล่เกลี่ยนี้กล่าวได้ว่าเป็นการระงับข้อพิพาทที่ถูกนำมาเอามาใช้มากที่สุด เพราะมีวิธีการที่สำคัญคือแก้ไขปัญหาฟื้นฟูความสัมพันธ์ และเยียวยาความเสียหาย ซึ่งทำให้ได้ทางออกที่คู่กรณีทั้งสองฝ่ายพึงพอใจ (Win-Win)

ไกล่เกลี่ย (Mediation) หมายถึง กระบวนการจัดการความขัดแย้งที่อาศัยบุคคล ซึ่งได้รับการยินยอมจากคู่ขัดแย้ง มีความเป็นกลาง และไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด มีทักษะความเชี่ยวชาญในการจัดการความขัดแย้งอย่างสร้างสรรค์เป็นผู้ดำเนินกระบวนการ (Facilitate) ให้เกิดข้อตกลงอันเกิดจากการเสนอของทั้งสองฝ่าย แต่ไม่ใช่ ผู้ตัดสินชี้ขาดในข้อพิพาท

การไกล่เกลี่ยข้อพิพาท หมายความว่า การดำเนินการเพื่อให้คู่กรณีมีโอกาสเจรจาทกลงกันระงับข้อพิพาททางแพ่งและอาญาโดยสันติวิธีและปราศจากการวินิจฉัยชี้ขาดข้อพิพาท ทั้งนี้ ไม่รวมถึงการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทที่ดำเนินการในชั้นศาลและในชั้นการบังคับคดี

กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท คือ การระงับข้อพิพาทโดยมีบุคคลที่สามเข้ามาช่วยเหลือในการเจรจา ต่อรอง ปัจจุบันแนวทางดังกล่าวมีสถานะเป็นกระบวนการระงับข้อพิพาททางเลือกที่มีจุดเด่นในแง่ประสิทธิภาพ การส่งเสริมให้คู่พิพาทบรรลุผลประโยชน์ร่วมกันแทนการสู้คดีเพื่อหาผู้แพ้ผู้ชนะและการช่วยแบ่งเบาภาระคดีจากศาล การไกล่เกลี่ยในชั้นศาล

การไกล่เกลี่ยเป็นการค้นหาความพอใจของคู่ความว่าจะยุติข้อพิพาทซึ่งมีอยู่หรือจะมีขึ้นในอนาคตให้เสร็จไปด้วยวิธีการใด อย่างไร โดยผู้ไกล่เกลี่ยจะไม่ชี้ผลคดีออกมาว่าคู่ความฝ่ายใดถูกหรือ

คู่ความฝ่ายใดผิดหรือค่าเสียหายที่แท้จริงนั้นเป็นเท่าใด การไกล่เกลี่ยมีจุดมุ่งหมายสุดท้าย คือ คู่ความตกลงกันได้ และทำสัญญาประนีประนอมยอมความกัน ดังนั้น หน้าที่หลักของผู้ไกล่เกลี่ย คือ เป็นสื่อให้คู่ความได้ติดต่อเจรจากัน ช่วยให้คู่ความได้เข้าใจถึงสิ่งที่ตนต้องการและสิทธิที่ตนจะพึงได้รับ รวมทั้งช่วยชี้แนะทางแก้ไขปัญหากับช่วยกำหนดทางเลือกที่นำไปสู่ข้อตกลง และเมื่อคู่ความตกลงกันได้ก็ช่วยร่างสัญญาประนีประนอมยอมความด้วย

การเจรจา คือการที่มีคู่กรณีมาเจรจากันทั้งสองฝ่ายลักษณะสำคัญของการเจรจาในปัจจุบันเข้าใจว่า การเจรจาเป็นวิธีการที่ดีที่สุดเป็นความสมัครใจของคู่พิพาททั้งสองฝ่ายที่จะเจรจากัน การไกล่เกลี่ย หลักเกณฑ์ที่สำคัญของการไกล่เกลี่ย คือ มีบุคคลที่สามเข้ามาช่วยเจรจาไกล่เกลี่ย หน้าที่สำคัญของผู้ไกล่เกลี่ย คือ ช่วยเหลือในการเจรจาของคู่พิพาททั้งสองฝ่าย ไม่ใช่ทำหน้าที่เป็นผู้ตัดสินชี้ขาดแต่อย่างใด ทำอย่างไรให้คู่พิพาททั้งสองฝ่ายได้เจรจากันเกิดจากความสมัครใจของคู่พิพาท การดำเนินการในการไกล่เกลี่ยเป็นความลับ การไกล่เกลี่ยในชั้นชุมชน การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในชุมชนเป็นกระบวนการหนึ่งที่สร้างความเป็นธรรมทางสังคม กระบวนการยุติธรรมทางเลือกที่เปิดโอกาสให้คู่กรณีหรือคู่ขัดแย้งสามารถเยียวยาแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ร่วมกัน ตลอดจนการสร้างแนวทางหรือรูปแบบที่จะชดใช้ ชดเชยความเสียหายที่สร้างความพึงพอใจร่วมกันในแง่ของกระบวนการไกล่เกลี่ย มักใช้คนกลาง คณะกรรมการ หรือบุคคลที่มีความน่าเชื่อถือเป็นคนกลางในการไกล่เกลี่ย โดยเปิดโอกาสให้คู่กรณี ได้แสดงความเห็น ค้นหาทางเลือกที่สร้างความพึงพอใจร่วมกัน

สาระสำคัญการไกล่เกลี่ยก่อนฟ้อง

พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ฉบับที่ ๓๒) พ.ศ. ๒๕๖๓ มาตรา ๓ ได้บัญญัติให้เพิ่มความต่อไปนี้เป็นมาตรา ๒๐ ตีรี้ แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง

“มาตรา ๒๐ ตีรี้ ก่อนยื่นฟ้องคดี บุคคลที่จะเป็นคู่ความอาจยื่นคำร้องต่อศาลที่มีเขตอำนาจหากมีการฟ้องคดีนั้น เพื่อให้ศาลแต่งตั้งผู้ประนีประนอมทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยให้คู่กรณีที่เกี่ยวข้องได้ตกลงหรือประนีประนอมยอมความกันในข้อพิพาท โดยคำร้องนั้นให้ระบุชื่อและภูมิลำเนาของคู่กรณีที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งรายละเอียดของข้อพิพาท เมื่อศาลเห็นสมควร ให้ศาลรับคำร้องนั้นไว้แล้วดำเนินการสอบถามความสมัครใจของคู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งในการเข้าร่วมการไกล่เกลี่ย หากคู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งยินยอมเข้าร่วมการไกล่เกลี่ย ให้ศาลมีอำนาจเรียกคู่กรณีที่เกี่ยวข้องมาศาลด้วยตนเองโดยคู่กรณีจะมีนายความมาด้วยหรือไม่ก็ได้ และแต่งตั้งผู้ประนีประนอมดำเนินการไกล่เกลี่ยต่อไปโดยให้นำความในมาตรา ๒๐ ทวิ มาใช้บังคับโดยอนุโลม ถ้าคู่กรณีที่เกี่ยวข้องสามารถตกลงหรือประนีประนอมยอมความกันได้ ให้ผู้ประนีประนอมเสนอข้อตกลงหรือสัญญาประนีประนอมยอมความต่อศาล หากศาลพิจารณาแล้วเห็นว่าข้อตกลงหรือสัญญาประนีประนอม

ยอมความเป็นไปตามเจตนาของคู่กรณี หลักแห่งความสุจริต เป็นธรรม และไม่ฝ่าฝืนต่อกฎหมาย ก็ให้คู่กรณีลงลายมือชื่อในข้อตกลงหรือสัญญาประนีประนอมยอมความนั้น

ในวันทำข้อตกลงหรือสัญญาประนีประนอมยอมความตามวรรคหนึ่งคู่สัญญาอาจร้องขอให้ศาลมีคำพิพากษาตามยอม พร้อมแสดงเหตุผลความจำเป็นต่อศาล หากศาลเห็นว่ากรณีมีความจำเป็นที่สมควรจะมีคำพิพากษาไปในเวลานั้น ก็ให้ศาลมีคำพิพากษาไปตามข้อตกลงหรือสัญญาประนีประนอมยอมความดังกล่าวได้โดยให้นำความในมาตรา ๑๓๘ มาใช้บังคับโดยอนุโลม

การขอและการดำเนินการตามมาตรานี้ ไม่ต้องเสียค่าขึ้นศาล

คำสั่งของศาลที่ออกตามความในมาตรานี้ให้เป็นที่สุด

เมื่อศาลมีคำสั่งแต่งตั้งผู้ประนีประนอมแล้วแต่การไกล่เกลี่ยสิ้นสุดลงโดยไม่เป็นผล หากปรากฏว่าอายุความครบกำหนดไปแล้วหลังจากยื่นคำร้องหรือจะครบกำหนดภายในหกสิบวันนับแต่วันที่การไกล่เกลี่ยสิ้นสุดลง ให้อายุความขยายออกไปอีกหกสิบวันนับแต่วันที่การไกล่เกลี่ยสิ้นสุดลง”

ก่อนยื่นฟ้องคดี

การไกล่เกลี่ย คือ กระบวนการยุติหรือระงับข้อพิพาทด้วยความตกลงยินยอมของคู่ความเอง โดยที่มีบุคคลที่สามมาเป็นคนกลางคอยช่วยเหลือแนะนำ เสนอแนะหาทางออกในการยุติหรือระงับข้อพิพาทให้คู่ความตอรองกันได้สำเร็จ

การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในศาล หมายถึง การที่ผู้ไกล่เกลี่ยทำ การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทซึ่งเป็นคดีที่อยู่ระหว่างการพิจารณาของศาลตั้งแต่ศาลรับฟ้องจนถึงก่อนมีคำพิพากษาถึงที่สุดให้กับ คู่ความ เป็นการช่วยให้คู่ความทั้งสองฝ่ายสามารถบรรลุข้อตกลงร่วมกัน แต่ผู้ไกล่เกลี่ยไม่มีอำนาจในการกำหนดข้อตกลงให้แก่คู่ความแต่อย่างใด โดยมีจุดประสงค์เพื่อให้เกิดการประนีประนอมยอมความให้จากความสมัครใจของคู่ความทั้งสองฝ่ายเป็นสำคัญ ดังนั้น ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งอาจขอยกเลิกการไกล่เกลี่ยเสียเมื่อใดก็ได้

ตามนัยความหมายของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในศาลยุติธรรมที่ผ่านไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง เป็นระบบไกล่เกลี่ยที่เมื่อมีการฟ้องคดีแล้วจนถึงก่อนจะมีคำพิพากษาถึงที่สุดในคดีนั้น ๆ โดยกระบวนการพิจารณาทางเลือกที่ระงับข้อพิพาทด้วยการไกล่เกลี่ย ประนีประนอมยอมความกันนั้นส่งเสริมการหาทางออกให้ทั้ง ๒ ฝ่ายบรรลุผลข้อตกลงร่วมกันจากความสมัครใจของคู่ความทุกฝ่ายในลักษณะการยุติข้อพิพาทด้วยความสมานฉันท์ต่อกัน ซึ่งขั้นตอนการไกล่เกลี่ยที่ผ่านมาจะมี ๒ ลักษณะ คือ ๑. การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทก่อนถึงวันนัดพิจารณา โดยหลังจากมีการฟ้องคดีโจทก์อาจแสดงความประสงค์ต่อศาลเพื่อขอให้นำคดีเข้าสู่ระบบไกล่เกลี่ย หรือเมื่อจำเลยได้รับสำเนาคำฟ้องอาจแจ้งความประสงค์เพื่อขอไกล่เกลี่ย ๒.การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทระหว่างการพิจารณาคดีของศาล ซึ่งคู่ความสามารถขอให้ศาลใช้ระบบไกล่เกลี่ยเวลาใด ๆ ก็ได้ระหว่างการพิจารณาคดี ขณะที่

หากคู่ความ ๒ ฝ่ายไกล่เกลี่ยตกลงกันได้ก็นำมาสู่การถอนฟ้อง ถอนคำร้องทุกข์ หรือศาลมีคำพิพากษาไปตามสัญญาประนีประนอมยอมความที่คู่ความตกลงจัดทำขึ้น

ปัจจุบันได้มีการตราพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ฉบับที่ ๓๒) พ.ศ. ๒๕๖๓ กำหนดหลักเกณฑ์การไกล่เกลี่ยก่อนฟ้องไว้ในมาตรา ๒๐ ตรี ของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ซึ่งการไกล่เกลี่ยก่อนฟ้อง จะต้องเป็นกรณีที่ยังไม่ได้มีการเสนอคดีต่อศาล ตามนัยมาตรา ๑ (๒) “คดี” หมายความว่า กระบวนพิจารณานับตั้งแต่เสนอคำฟ้องต่อศาลเพื่อขอให้รับรอง คຸ້ມครอง บังคับตามหรือเพื่อการใช้ซึ่งสิทธิหรือหน้าที่ ดังนั้น การไกล่เกลี่ยก่อนฟ้อง จึงหมายความว่า เป็นกระบวนที่ยังไม่มีการเสนอคำฟ้องต่อศาลนั่นเอง ซึ่งถือเป็นระบบการไกล่เกลี่ยเพื่อเป็นทางเลือกให้แก่ผู้ที่มีกรณีพิพาททางแพ่งเพื่อเป็นช่องทางในการยุติข้อพิพาท เห็นได้ว่า หากใครมีปัญหาเรื่องการโต้แย้งเกี่ยวกับสิทธิและหน้าที่ หรือข้อพิพาททางแพ่งใดเกิดขึ้น โดยปกติแล้วย่อมสามารถใช้สิทธิทางศาล ยื่นฟ้องคดีต่อศาล เพื่อให้ศาลเป็นผู้ตัดสินและระงับข้อพิพาทเหล่านั้น และศาลก็จะมีคำพิพากษาหรือคำสั่งในประเด็นแห่งคดี ตามคำขอของคู่ความ แต่เมื่อมีกฎหมายอันเกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยก่อนฟ้องตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ซึ่งมีผลบังคับใช้เรียบร้อยแล้ว ผู้ที่จะเป็นคู่ความเมื่อมีการโต้แย้งสิทธิ จึงไม่จำเป็นต้องมีการฟ้องร้องคดีต่อศาลก่อน โดยสามารถยื่นคำร้องต่อศาลที่มีเขตอำนาจ เพื่อให้มีการไกล่เกลี่ย โดยกระบวน การไกล่เกลี่ยก่อนฟ้องนี้ได้ เป็นการระงับข้อพิพาททางเลือก ให้คู่กรณีสามารถตกลงหรือประนีประนอมยอมความกันก่อนจะมีการฟ้องต่อศาล ซึ่งยังไม่ต้องเสียค่าขึ้นศาล และหากสามารถตกลงหรือประนีประนอมกันได้ สามารถร้องขอต่อศาลให้ศาลมีคำพิพากษายอมได้ตามมาตรา ๑๓๘ แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ซึ่งเปรียบเสมือนการให้ศาลมีคำพิพากษาในประเด็นแห่งคดีตามที่คู่ความตกลงกันนั่นเอง

บุคคลที่จะเป็นคู่ความ

การที่จะเป็นคู่ความในคดีแพ่งได้นั้นจะต้องพิจารณาตามบทบัญญัติของกฎหมายตามมาตรา ๕๕ แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง กล่าวคือ จะต้องเป็นกรณีที่มีข้อโต้แย้งเกิดขึ้นเกี่ยวกับสิทธิหรือหน้าที่ของบุคคลใดตามกฎหมายแพ่ง อันถือเป็นคดีที่มีข้อพิพาท คือ คดีที่ประกอบด้วยคู่ความ ๒ ฝ่าย ฝ่ายหนึ่งถูกโต้แย้งเกี่ยวสิทธิ หรือหน้าที่ของตนตามกฎหมายแพ่งซึ่งเรียกฝ่ายที่ถูกโต้แย้งเกี่ยวสิทธิหรือหน้าที่นี้ว่า “โจทก์” อีกฝ่ายหนึ่งนั้นเป็นผู้มาโต้แย้งเกี่ยวกับสิทธิหรือหน้าที่ซึ่งเรียกว่า “จำเลย” ฝ่ายโจทก์จึงฟ้องเป็นคดีขึ้นในศาล เพื่อพิจารณาพิพากษาให้เป็นผลปลดปล่อยการโต้แย้งสิทธิ นั้น ฝ่ายจำเลยอาจเถียงได้ว่าเรามีได้โต้แย้งสิทธิหรือหน้าที่ของโจทก์ จึงเป็นเรื่องที่ศาลจะต้องฟังจากพยานทั้งสองฝ่ายในระหว่างพิจารณาว่าจะเชื่อตามข้อหาของโจทก์หรือตามข้อเถียงของจำเลย

คดีไม่มีข้อพิพาท คือ คดีที่มีคู่ความฝ่ายเดียวซึ่งบุคคลนั้นจำเป็นต้องใช้สิทธิทางศาลเพื่อขอรับความรับรอง คู่คุ้มครอง หรือบังคับตามสิทธิของตนที่มีอยู่ จึงได้เสนอคดีของตนต่อศาล เช่น คดีเรื่องขอตั้งเป็นผู้จัดการมรดก เรื่องร้องขอเป็นผู้แทนโดยชอบธรรมของผู้เยาว์ เป็นต้น แต่ในการที่จะมายื่นคำร้องขอเป็นคดีไม่มีข้อพิพาทต่อศาลนั้น ไม่ใช่ใครก็ตามที่ยื่นต่อศาลให้สิ่งอะไรตามใจชอบ เช่น จะมายื่นคำร้องขอต่อศาลขอให้ศาลสั่งแสดงว่าผู้ร้องเป็นคนโสดก็ดี เช่น จะมาร้องขอต่อศาลให้สั่งว่าพินัยกรรมที่ผู้ตายทำไว้เป็นพินัยกรรมที่ชอบด้วยกฎหมาย (โดยไม่ได้ฟ้องใคร) ก็ดี ย่อมไม่อาจทำได้ การที่จะยื่นคำร้องขอตามมาตรา ๑๘๘ จะต้องเป็นเรื่องที่จะต้องใช้สิทธิทางศาลซึ่งหมายความว่า จะต้องมิกฎหมายสนับสนุนให้ใช้สิทธิทางศาลในกรณีเช่นว่านั้นได้

สรุปได้ว่า ผู้ที่จะสามารถยื่นไกล่เกลี่ยก่อนฟ้องได้นั้นมีได้แต่คดีมีข้อพิพาท เพราะจะต้องมีคู่กรณีประกอบด้วยคู่ความ ๒ ฝ่าย ฝ่ายหนึ่งถูกโต้แย้งเกี่ยวสิทธิหรือหน้าที่ อีกฝ่ายมาโต้แย้งเกี่ยวสิทธิหรือหน้าที่ จึงจะสามารถดำเนินการไกล่เกลี่ยกันได้เพื่อให้ได้ข้อยุติในการระงับข้อพิพาทที่เกิดขึ้น

ข้อสังเกต คดีที่ไม่มีข้อพิพาทจะสามารถไกล่เกลี่ยได้หรือไม่นั้น เมื่อพิจารณาจากคดีที่ไม่มีข้อพิพาท เป็นคดีที่มีคู่ความฝ่ายเดียวซึ่งบุคคลนั้นจำเป็นต้องใช้สิทธิทางศาลเพื่อขอรับรับรอง คู่คุ้มครอง หรือบังคับตามสิทธิของตนที่มีอยู่ เมื่อมีคู่ความฝ่ายเดียวจึงไม่มีคู่กรณีที่จะเข้ามาเจรจากัน ดังนั้น การไกล่เกลี่ยก่อนฟ้องในคดีไม่มีข้อพิพาทจึงไม่สามารถมีได้

ประกอบกับปัจจุบันได้มีข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาว่าด้วยการไกล่เกลี่ยก่อนฟ้อง พ.ศ. ๒๕๖๓ เพื่อให้การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทก่อนฟ้อง จะต้องเป็นไปตามข้อกำหนดนี้ โดย ข้อ ๕ กำหนดให้การไกล่เกลี่ยก่อนฟ้องตามข้อกำหนดนี้ ให้ใช้ได้กับข้อพิพาททางแพ่งทุกลักษณะ เว้นแต่เป็นกรณีต้องห้ามตามข้อ ๙ ดังนั้น ไม่ว่าจะเป็คดีข้อพิพาทเกี่ยวกับ การกู้ยืมเงิน การผิดสัญญา ข้อพิพาทเกี่ยวกับสิทธิแห่งสภาพบุคคล สิทธิในครอบครัว หรือกรรมสิทธิ์ในอสังหาริมทรัพย์ สามารถดำเนินการไกล่เกลี่ยก่อนฟ้องได้ทั้งสิ้น ซึ่งทำให้คดีที่มีข้อพิพาทเกี่ยวกับสิทธิแห่งสภาพบุคคล สิทธิในครอบครัว หรือกรรมสิทธิ์ในอสังหาริมทรัพย์ ซึ่งข้อยกเว้นการไกล่เกลี่ยตามพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ.๒๕๖๒ ที่ไม่สามารถกระทำได้ ย่อมสามารถไกล่เกลี่ยก่อนฟ้องได้ตามมาตรา ๒๐ ตี และจำนวนทุนทรัพย์ในการไกล่เกลี่ยก็ไม่จำกัดจำนวนทุนทรัพย์ ต่างจากการไกล่เกลี่ยตามพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ.๒๕๖๒ ที่จำกัดไว้ไม่เกินห้าล้านบาท และการไกล่เกลี่ยของอำเภอที่จำกัดไว้ไม่เกินสองแสนบาท

ศาลที่มีเขตอำนาจในการยื่นไกล่เกลี่ยก่อนฟ้อง

ศาลที่มีเขตอำนาจหากมีการฟ้องคดี คือ ศาลที่มีเขตอำนาจศาลตามมาตรา ๓ มาตรา ๔ มาตรา ๕ ทวิ มาตรา ๕ ตริ แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง

มาตรา ๓ (๑) ในกรณีที่มูลคดีเกิดขึ้นในเรือไทยหรืออากาศยานไทยที่อยู่นอกราชอาณาจักร ให้ศาลแพ่งเป็นศาลที่มีเขตอำนาจ

มาตรา ๕ คำฟ้อง ให้เสนอต่อศาลที่จำเลยมีภูมิลำเนาอยู่ในเขตศาล หรือต่อศาลที่มูลคดีเกิดขึ้นในเขตศาลไม่ว่าจำเลยจะมีภูมิลำเนาอยู่ในราชอาณาจักรหรือไม่

มาตรา ๕ ทวิ คำฟ้องเกี่ยวกับอสังหาริมทรัพย์ หรือสิทธิหรือประโยชน์อันเกี่ยวกับอสังหาริมทรัพย์ ให้เสนอต่อศาลที่อสังหาริมทรัพย์นั้นตั้งอยู่ในเขตศาล ไม่ว่าจำเลยจะมีภูมิลำเนาอยู่ในราชอาณาจักรหรือไม่ หรือต่อศาลที่จำเลยมีภูมิลำเนาอยู่ในเขตศาล

มาตรา ๕ ตริ คำฟ้องอื่นนอกจากที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๕ ทวิ ซึ่งจำเลยมิได้มีภูมิลำเนาอยู่ในราชอาณาจักรและมูลคดีมิได้เกิดขึ้นในราชอาณาจักร ถ้าโจทก์เป็นผู้มีสัญชาติไทยหรือมีภูมิลำเนาอยู่ในราชอาณาจักร ให้เสนอต่อศาลแพ่งหรือต่อศาลที่โจทก์มีภูมิลำเนาอยู่ในเขตศาล

คำฟ้องตามวรรคหนึ่ง ถ้าจำเลยมีทรัพย์สินที่อาจถูกบังคับคดีได้อยู่ในราชอาณาจักรไม่ว่าจะเป็นการชั่วคราวหรือถาวร โจทก์จะเสนอคำฟ้องต่อศาลที่ทรัพย์สินนั้นอยู่ในเขตศาลก็ได้

หลักเกณฑ์การพิจารณาเรื่องเขตอำนาจจึงต้องเป็นไปบทบัญญัติตามมาตราดังกล่าวข้างต้น ซึ่งเป็นหลักในการพิจารณาว่าศาลใดจะเป็นศาลที่มีเขตอำนาจในการเสนอคำฟ้องในคดีที่มีข้อพิพาท

ให้นำความในมาตรา ๒๐ ทวิ

มาตรา ๒๐ ทวิ ได้กำหนดว่า เพื่อประโยชน์ในการไกล่เกลี่ย เมื่อศาลเห็นสมควรหรือเมื่อคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งร้องขอ ศาลจะสั่งให้ดำเนินการเป็นการลับเฉพาะต่อหน้าตัวความทุกฝ่ายหรือฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งโดยจะให้มีความอยู่ด้วยหรือไม่ก็ได้

เมื่อศาลเห็นสมควรหรือเมื่อคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งร้องขอ ศาลอาจแต่งตั้งบุคคลหรือคณะบุคคลเป็นผู้ประนีประนอม เพื่อช่วยเหลือศาลในการไกล่เกลี่ยให้คู่ความได้ประนีประนอมกัน

หลักเกณฑ์และวิธีการในการไกล่เกลี่ยของศาล การแต่งตั้งผู้ประนีประนอม รวมทั้งอำนาจหน้าที่ของผู้ประนีประนอม ให้เป็นไปตามที่กำหนดไว้ในข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาโดยความเห็นชอบของที่ประชุมใหญ่ของศาลฎีกา

ข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาตามวรรคสาม เมื่อได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้วให้ใช้บังคับได้

การนำมาตรา ๒๐ ทวิ มาใช้บังคับโดยอนุโลม จะต้องข้อที่มีได้มีการไต่บัญญัติไว้ในมาตรา ๒๐ ตริ ไว้เป็นการเฉพาะแล้ว หากการไต่ได้กำหนดแตกต่างกับมาตรา ๒๐ ตริ ก็ไม่สามารถนำมาใช้บังคับได้ เพราะการไกล่เกลี่ยตามมาตรา ๒๐ ทวิ เป็นการไกล่เกลี่ยเมื่อมีการยื่นฟ้องคดีแล้ว ดังที่อธิบายมาแล้วข้างต้น

ร้องขอให้ศาลมีคำพิพากษาตามยอม

ความในวรรคสองของมาตรา ๒๐ ตี ได้กำหนดเกี่ยวกับการขอให้ศาลมีคำพิพากษาตามยอม เมื่อคู่สัญญาสามารถตกลงหรือประนีประนอมกันได้ โดยในวันทำข้อตกลงหรือสัญญาประนีประนอมยอมความ คู่สัญญาอาจร้องขอให้ศาลมีคำพิพากษาตามยอม พร้อมแสดงเหตุผลความจำเป็นต่อศาล หากศาลเห็นว่ากรณีมีความจำเป็นที่สมควรจะมีคำพิพากษาไปในเวลานั้น แสดงให้เห็นว่า เมื่อมีการตกลงในข้อพิพาทกันได้ คู่สัญญาย่อมมีสิทธิในการที่จะเลือกว่าจะขอให้ศาลมีคำพิพากษาตามยอมหรือไม่ก็ได้ ซึ่งผลดีของการขอให้ศาลมีคำพิพากษาตามยอมนี้ และความในวรรคสองตอนท้ายของมาตรา ๒๐ ตี บัญญัติให้นำความในมาตรา ๑๓๘ มาใช้บังคับโดยอนุโลม จึงต้องนำหลักเกณฑ์ตามมาตรา ๑๓๘ อันเป็นเรื่องของคำพิพากษาตามยอมมาใช้บังคับ กล่าวคือ ในคดีที่คู่ความตกลงกันหรือประนีประนอมยอมความกันในประเด็นแห่งคดีโดยมิได้มีการถอนคำฟ้องนั้น และข้อตกลงหรือการประนีประนอมยอมความกันนั้นไม่เป็นการฝ่าฝืนต่อกฎหมาย ให้ศาลจดยางานพิสดารแสดงข้อความแห่งข้อตกลงหรือการประนีประนอมยอมความเหล่านั้นไว้ แล้วพิพากษาไปตามนั้น

ไม่ต้องเสียค่าขึ้นศาล

เมื่อพิจารณาจากความในวรรคสามที่ของมาตรา ๒๐ ตี ที่ว่า “การขอและการดำเนินการตามมาตรานี้ ไม่ต้องเสียค่าขึ้นศาล” แสดงให้เห็นว่า การดำเนินใด ๆ หากเป็นการกระทำตามมาตรา ๒๐ ตี อันเกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยก่อนฟ้อง ไม่ต้องเสียค่าขึ้นศาล ซึ่งแตกต่างจากคดีที่เมื่อมีการยื่นฟ้องคดี อันเป็นไปตามมาตรา ๑๔๙ วรรคสอง แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ที่ได้บัญญัติว่า “ภายใต้บังคับบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้หรือกฎหมายอื่น ว่าด้วยการยกเว้นค่าธรรมเนียมศาล ค่าธรรมเนียมศาลที่เป็นค่าขึ้นศาล ให้คู่ความผู้ยื่นคำฟ้องเป็นผู้ชำระเมื่อยื่นคำฟ้อง” มาตรานี้ได้กำหนดให้คู่ความผู้ยื่นฟ้องคดีจะต้องเป็นผู้ชำระค่าธรรมเนียมศาลที่เป็นค่าขึ้นศาล แต่เมื่อมาตรา ๒๐ ตี ได้กำหนดให้ไม่ต้องเสียค่าขึ้นศาล จึงเป็นบทยกเว้นการเสียค่าธรรมเนียมศาลที่เป็นค่าขึ้นศาลตามมาตราที่นั่นเอง ถือเป็นเรื่องที่อยู่ภายใต้บังคับบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้ คือ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๒๐ ตี ได้กำหนดยกเว้นไว้ ดังนั้น การเสียค่าธรรมเนียมดังกล่าว เมื่อมาตรา ๒๐ ตี ได้กำหนดไว้เป็นการเฉพาะแล้ว จึงต้องบังคับให้เป็นไปตามมาตรานี้ กล่าวคือ ไม่ต้องเสียค่าขึ้นศาล

ข้อสังเกต มาตรา ๒๐ ตี ได้กำหนดให้นำความในมาตรา ๑๓๘ มาใช้บังคับโดยอนุโลม ซึ่งการที่ศาลจะมีคำพิพากษาตามยอมได้นั้น จะต้องต้องมีการยื่นฟ้องคดีแล้ว และจะต้องมีการเสียค่าธรรมเนียมที่เป็นค่าขึ้นศาลให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติให้ถูกต้องเสียก่อนศาลจึงจะดำเนินการให้มีคำพิพากษาตามยอมตามมาตรา ๑๓๘ ได้ แต่อย่างไรก็ตาม เมื่อมาตรา ๒๐ ตี วรรคสาม ได้กำหนดให้การขอและการดำเนินการตามมาตราที่นี้ ไม่ต้องเสียค่าขึ้นศาล ดังนั้น ในวันทำข้อตกลงหรือ

สัญญาประนีประนอมยอมความตามวรรคหนึ่งคู่สัญญาอาจร้องขอให้ศาลมีคำพิพากษาตามยอม แม้การมีคำพิพากษาตามยอมตามมาตรา ๑๓๘ จะกำหนดให้ต้องมีการยื่นฟ้องและเสียค่าขึ้นศาล ก็ตาม แต่หากเป็นการร้องขอให้มีการไกล่เกลี่ยก่อนฟ้องแล้ว เมื่อมีการตกลงกันได้และประสงค์ของให้ ศาลมีคำพิพากษาตามยอม ย่อมเป็นการยกเว้นไม่ต้องเสียค่าขึ้นศาล

ความเป็นที่สุดของคำสั่งของศาล

เมื่อพิจารณาตามความในวรรคสี่ของมาตรา ๒๐ ตรี เห็นได้ว่า ความเป็นที่สุดของคำสั่ง ตามมาตรานี้ น่าจะจำกัดไว้เฉพาะคำสั่งของศาลที่ออกตามความในมาตรานี้เท่านั้น แต่มิได้หมายความว่า รวมถึงกรณีที่คู่สัญญาขอให้ศาลมีคำพิพากษาตามยอม อันถือเป็นคำพิพากษาที่เป็นไปตามข้อตกลง ของคู่สัญญา ดังนี้ การอุทธรณ์คำพิพากษาตามยอมตามที่คู่สัญญาร้องขอให้ทำตามความในวรรคสอง ของมาตรา ๒๐ ตรี จึงต้องพิจารณาตามมาตรา ๑๓๘ ที่นำมาใช้บังคับโดยอนุโลม ที่บัญญัติว่า ห้ามมิให้อุทธรณ์คำพิพากษาเช่นว่านี้ เว้นแต่ในเหตุต่อไปนี้

- (๑) เมื่อมีข้อกล่าวอ้างว่าคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งฉ้อฉล
- (๒) เมื่อคำพิพากษานั้นถูกกล่าวอ้างว่าเป็นการละเมิดต่อบทบัญญัติแห่งกฎหมาย อันเกี่ยวข้องกับความสงบเรียบร้อยของประชาชน
- (๓) เมื่อคำพิพากษานั้นถูกกล่าวอ้างว่ามีได้เป็นไปตามข้อตกลงหรือการ ประนีประนอมยอมความ

ดังนั้น การอุทธรณ์คำพิพากษาตามยอมจึงมีข้อยกเว้นให้อุทธรณ์ได้ ๓ กรณีด้วยกัน อัน เป็นไปตามหลักเกณฑ์ดังกล่าวข้างต้น

กรณีมีปัญหาเรื่องอายุความครบหรือจะครบกำหนด

เมื่อศาลมีคำสั่งแต่งตั้งผู้ประนีประนอมแล้วแต่การไกล่เกลี่ยสิ้นสุดลงโดยไม่เป็นผล หาก ปรากฏว่าอายุความครบกำหนดไปแล้วหลังจากยื่นคำร้องหรือจะครบกำหนดภายในหกสิบวันนับ แต่ วันที่การไกล่เกลี่ยสิ้นสุดลง ให้อายุความขยายออกไปอีกหกสิบวันนับแต่วันที่การไกล่เกลี่ยสิ้นสุดลง กรณีดังกล่าวเป็นกรณีที่คู่กรณีไม่สามารถตกลงกันได้ ซึ่งคู่กรณีต้องนำคดีไปฟ้องร้องคดีต่อศาล แต่ปรากฏว่าอายุความได้ครบกำหนดไปแล้วหลังยื่นคำร้อง หรือจะครบกำหนดภายในหกสิบวัน นับแต่วันที่การไกล่เกลี่ยสิ้นสุด ความในวรรคท้ายของมาตรา ๒๐ ตรี จึงกำหนดให้อายุความขยาย ออกไปอีกหกสิบวันนับแต่วันที่การไกล่เกลี่ยสิ้นสุดลง กล่าวคือ คู่กรณียังมีเวลาของอายุความอีก ๖๐ วัน นับแต่วันที่การไกล่เกลี่ยสิ้นสุดลง เพื่อให้มีโอกาสยื่นข้อพิพาทดังกล่าวเสนอคำฟ้องต่อศาล เพื่อให้รับรอง คຸ້ມครอง บังคับตามหรือเพื่อการใช้สิทธิหรือหน้าที่ได้ เพราะหากไม่ได้บัญญัติ หลักเกณฑ์เกี่ยวกับอายุความตามความในวรรคท้ายไว้แล้ว หากปรากฏว่า เมื่อยื่นคำร้องแล้วอายุความ ครบกำหนดภายหลังจากยื่นคำร้อง และหากไม่สามารถไกล่เกลี่ยกันได้ หรือการไกล่เกลี่ยไม่เป็นผล ผลก็คือ อายุความที่ขาดไปแล้วคู่กรณีย่อมไม่สามารถนำคดีขึ้นสู่ศาลได้ หรือหากได้ไปยื่นคดีต่อศาล

คู่กรณีย่อมสามารถยกขึ้นเป็นข้อสู้ในชั้นศาลว่าคดีขาดอายุความได้ ศาลย่อมไม่สามารถพิพากษาให้ได้ หรืออีกกรณีหนึ่งอายุความจะครบกำหนดภายในหกสิบวันนับแต่วันที่การไกล่เกลี่ยสิ้นสุด เห็นได้ว่า เวลาในการนำคดีขึ้นสู่ศาลมีเวลาไม่ถึง ๖๐ วัน อาจทำให้คู่กรณีไม่มีเวลาเพียงพอในการนำคดีขึ้นสู่ศาล จะส่งผลให้เป็นไปตามมาตรา ๑๙๓/๙ ที่บัญญัติว่า สิทธิเรียกร้องใด ๆ ถ้ามิได้เรียกร้องภายในระยะเวลาที่กฎหมายกำหนด สิทธิเรียกร้องนั้นเป็นอันขาดอายุความ และสิทธิเรียกร้องที่ขาดอายุความ ลูกหนี้มีสิทธิที่จะปฏิเสธการชำระหนี้ตามสิทธิเรียกร้องนั้นได้ ตามมาตรา ๑๙๓/๙ ดังนั้น ความในวรรคนี้จึงให้โอกาสคู่กรณีสามารถใช้สิทธิเรียกร้องนั้นได้ และลูกหนี้ก็ไม่สามารถปฏิเสธการชำระหนี้ได้เช่นกัน แต่มีกำหนดเวลาอายุความขยายออกไปเพียง ๖๐ วัน นับแต่การไกล่เกลี่ยสิ้นสุดเท่านั้น

บทสรุป

การไกล่เกลี่ยก่อนฟ้อง ถือได้ว่าเป็นระบบที่ส่งเสริมในการระงับข้อพิพาททางเลือกให้แก่ผู้ที่มีกรณีพิพาทเพื่อใช้เป็นช่องทางในการยุติข้อพิพาทก่อนที่จะมีการฟ้องคดีโดยคู่กรณีสามารถร้องขอให้ศาลแต่งตั้งผู้ประนีประนอมดำเนินการไกล่เกลี่ยและหากตกลงกันได้ก็อาจขอให้ศาลมีคำพิพากษาได้ทันที ทำให้ข้อพิพาททางแพ่งสามารถยุติลงได้ในเวลาอันรวดเร็วโดยไม่จำเป็นต้องมีการฟ้องคดีทั้งเป็นการประหยัดเวลา ประหยัดทรัพยากรต่าง ๆ ที่ต้องสูญเสียในการดำเนินคดี อีกทั้งยังเป็นการเพิ่มทางเลือกให้แก่คู่ความและประชาชนในการยุติข้อพิพาทด้วยหลักสมานฉันท์และสันติวิธีด้วยวิธีการที่สะดวก รวดเร็ว ประหยัด และเป็นธรรมแก่ทุกฝ่าย เป็นมาตรการที่สร้างความเชื่อมั่นให้แก่ประชาชนต่อกระบวนการยุติธรรม และทำให้ศาลอำนวยความสะดวกแก่ประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น อันจะยังประโยชน์แก่ระบบเศรษฐกิจและสังคมต่อไป

หวังเป็นอย่างยิ่งว่าบทความนี้ จะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อผู้ที่สนใจ อนึ่ง หากมีข้อผิดพลาดประการใด ผู้เขียนกราบขออภัยมา ณ ที่นี้ด้วย

บรรณานุกรม

ข้อมูลออนไลน์

สำนักงานศาลยุติธรรม สำนักส่งเสริมงานตุลาการ. สืบค้น เมื่อวันที่ ๘ ธันวาคม ๒๕๖๓, จาก

<https://oja.coj.go.th/th/content/category/detail/id/๘๔/iid/๑๙๗๕๑๑>

กระทรวงยุติธรรม กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ . สืบค้น เมื่อวันที่ ๙ ธันวาคม ๒๕๖๓, จาก

http://www.rlpd.go.th/rlpdnew/images/rlpd_๒/๒๕๖๒/KM.pdf

กฎหมาย

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง

พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ฉบับที่ ๓๒) พ.ศ. ๒๕๖๓

พระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ.๒๕๖๒

พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. ๒๕๓๔

ข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาว่าด้วยการไกล่เกลี่ยก่อนฟ้อง พ.ศ. ๒๕๖๓